

บทที่ 3

สภาพเศรษฐกิจการผลิตข้าวของประเทศไทยและท้องถิ่นที่ศึกษา

สถานการณ์การผลิตข้าวของประเทศไทย

การผลิตข้าว

พื้นที่ปลูก

พื้นที่เพาะปลูกข้าวทั่วโลกมีอยู่ประมาณ 930 ล้านไร่ ให้ผลผลิตประมาณ 530 ล้านตันข้าวเปลือก ส่วนปริมาณซื้อขายข้าวสารในตลาดโลกปัจจุบันประมาณ 20 ล้านตัน ในขณะที่ประชากรโลกมีจำนวนประมาณ 6 พันล้านคน เป็นผู้บริโภคน้ำข้าวไม่ต่ำกว่า 4 พันล้านคน และในอีก 20 ปีข้างหน้าคาดว่าจะมีประชากรเพิ่มขึ้น 8 พันล้านคน (<http://202.129.0.133/plant/rice/1.html>)

ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวประมาณ 66.95 ล้านไร่ จำแนกเป็นพื้นที่ในเขตชลประทาน 21.61 ล้านไร่ และพื้นที่นอกเขตชลประทาน 45.34 ล้านไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2551)

ผลผลิตข้าวรวมในช่วงระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา (ตั้งแต่ปีการผลิต 2548/2549 – 2550/2551) มีจำนวน 30.29 29.64 และ 29.90 ล้านตันข้าวเปลือกตามลำดับ ผลผลิตเฉลี่ย 407 397 และ 407 กิโลกรัมต่อไร่ตามลำดับ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2551)

การตลาด

ประเทศไทยส่งออกข้าวเป็นสินค้าที่มีมูลค่าส่งออกอันดับ 2 ของการส่งออกสินค้าอาหาร ทั้งหมดรองจากการส่งออกผลิตภัณฑ์ประมง ปี 2551 มูลค่าส่งออกอยู่ที่ 203,254 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 26.12 ของการส่งออกอาหารทั้งหมด ทิศทางการส่งออกในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาจะเป็นการขยายตัวในเชิงมูลค่า มากกว่าเชิงปริมาณ มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยปี 2547-2551 ร้อยละ 19.62 ในขณะที่การขยายตัวในเชิงปริมาณอยู่ที่ร้อยละ 0.26 ซึ่งเป็นผลมาจาก การส่งออกข้าวคุณภาพสูงมากขึ้น ที่สำคัญคือ ข้าวหอมมะลิไทย ในปี 2551 มีการขยายตัวในเชิงมูลค่าร้อยละ 25.64 ในขณะที่ปริมาณความต้องการบริโภคข้าวคุณภาพต่ำ-ปานกลางอย่างเช่นข้าวเหนียว ในหลายประเทศก็ปรับตัวเพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา ข้าวเหนียวส่งออกขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 164 อย่างไรก็ตาม ปัจจัยกำหนดการขยายตัวของการส่งออกข้าวไทย นอกจากปริมาณผลผลิต ความต้องการของผู้บริโภค ยังขึ้นกับสภาวะการแข่งขันกับประเทศคู่แข่งที่ในปัจจุบันใช้กลยุทธ์ด้านราคาเป็นสำคัญในการขยายตลาด จนในบางครั้งไทยต้อง

สูญเสียส่วนแบ่งตลาดให้กับประเทศคู่แข่งอย่างเช่นเวียดนามและอินเดีย ดังนั้น การขยายตลาดของไทย จึงมุ่งเน้นสินค้าคุณภาพสูงได้มาตรฐานสากล ซึ่งเป็นจุดเด่นสำคัญของไทยที่ได้รับการยอมรับจากทั่วโลก

ตลาดส่งออกข้าวที่สำคัญของไทย จำแนกตามประเภทของข้าวส่งออกที่สำคัญ คือ ข้าวหอมมะลิไทย ได้แก่ สหรัฐอเมริกา (16.74 %) สหภาพยุโรป (10.12 %) ฮองกง (8.71%) ไต้หวัน (8.14 %) จีน (6.74 %) และจีน (6.59 %) , ข้าวเหนียว มีตลาดส่งออกหลัก ได้แก่ ไนจีเรีย (35.25 %) เบนิน (19.48 %) แอฟริกาใต้ (18.13 %) เยเมน (4.21 %) และ รัสเซีย (3.08 %) และข้าวขาว ตลาดส่งออกสำคัญ ได้แก่ ฟิลิปปินส์ (15.32 %) มาเลเซีย (11.35 %) และอิรัก (11.00 %) ซึ่งการขยายตัวของ การส่งออกข้าวของไทย ในทุกชนิดเป็นผลมาจากการสร้างคุณภาพมาตรฐานด้านการผลิตและส่งออกที่เป็นที่ยอมรับของ ตลาดโลกที่นับว่าเป็นจุดเด่นสำคัญของไทย

นโยบายการผลิตข้าวโดยภาพรวม

มีการกำหนดเป้าหมายให้ไทยเป็นผู้นำด้านคุณภาพข้าวและผลิตภัณฑ์จากข้าวเป็นอันดับ 1 ของโลก รวมทั้งจะมีการจัดตั้งศูนย์กระจายข้าวในประเทศผู้นำเข้าข้าวรายใหญ่ของไทย เช่น จีน แอฟริกา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม นอกจากการพัฒนาพันธุ์ ปรับปรุงมาตรฐานข้าว และการปรับปรุงระบบการขนส่งให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อลดต้นทุนในการขนส่งข้าวแล้ว ประเด็นที่ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจข้าวเร่งดำเนินการคือ การเจาะขยายตลาดข้าวที่เป็นตลาดเฉพาะ จากที่ปัจจุบันมีความพยายามของภาคเอกชนบางรายในการสร้างตลาดเฉพาะให้กับข้าว จากเดิมที่มีเพียงข้าวหอมมะลิและข้าวอินทรีย์เป็นจุดขายหลัก โดยการสร้างตลาดข้าวพันธุ์พื้นเมือง เช่น ข้าวสังข์หยดของจังหวัดพัทลุง เป็นต้น ข้าวเคลือบสมุนไพรต่าง ๆ รวมถึงการแปรรูปข้าว โดยเฉพาะขนมขบเคี้ยวที่ทำจากข้าว ทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถขยายตลาดข้าวให้กว้างขวางมากขึ้น โดยอาศัยความได้เปรียบในความพร้อมของทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ (บริษัทศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด)

สถานการณ์การผลิตข้าวอินทรีย์ของประเทศไทย

การผลิตข้าวอินทรีย์

ข้าวอินทรีย์ (Organic Rice) เป็นข้าวที่ได้จากการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นวิธีการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมีทุกชนิดหรือสารสังเคราะห์ต่าง ๆ เป็นต้นว่าปุ๋ยเคมี สารควบคุมการเจริญเติบโต สารควบคุมและกำจัดวัชพืช สารป้องกันกำจัดโรค แมลงและศัตรูข้าวในทุกขั้นตอนการผลิตและในระหว่างการเก็บรักษาผลผลิต หากมีความจำเป็นแนะนำใช้วัสดุจากธรรมชาติ และสารสกัดต่าง ๆ จากพืชที่ไม่มีสารพิษตกค้างในผลผลิตและสิ่งแวดล้อม ทำให้ผลิตผลข้าวมีคุณภาพดี

จากกระแสความตื่นตัวด้านสุขภาพ ทำให้ปัจจุบันประชากรโลกพยายามหลีกเลี่ยงการบริโภคอาหารที่ใช้สารเคมี ในการผลิต ซึ่งอาจตกค้างจนก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ และหันมาบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์แทน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อสูง ขณะที่ข้าว นับเป็นอาหารหลักของประชากรโลกมาช้านาน โดยเฉพาะในแถบ เอเชียและตะวันออกกลาง ข้าวอินทรีย์จึงได้รับความนิยมในการบริโภคมากขึ้นถึงแม้จะมีระดับราคาสูงกว่า ข้าวทั่วไปก็ตาม เมื่อข้าวอินทรีย์เป็นสินค้าที่มีแนวโน้มการขยายตัวดี อีกทั้งยังมีมูลค่าทางการตลาดสูง การพัฒนาการผลิตข้าวอินทรีย์จึงเป็นอีกวิถีทางหนึ่งที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับข้าว ไทยที่กำลังเผชิญปัญหาการแข่งขันด้านราคาอย่างรุนแรงในตลาดโลก

การผลิตข้าวอินทรีย์ของไทยยังต้องมีการพัฒนาต่อไปอีก

ข้าวอินทรีย์ (Organic rice) เป็นข้าวที่ได้จากการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ (Organic agriculture หรือ Organic Farming) ซึ่งเป็นวิธีการผลิตที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี หรือสารสังเคราะห์ต่าง ๆ เช่น ปุ๋ยเคมี สารเร่งการเจริญเติบโต สารควบคุมและกำจัดวัชพืช สารป้องกันกำจัดโรคแมลงและศัตรูศัตรูข้าวในทุกขั้นตอนการผลิตรวมถึงในระหว่างการเก็บรักษาผลผลิต โดยเกษตรกรสามารถใช้วัสดุจากธรรมชาติและสารสกัดจากพืชที่ไม่มีสารพิษตก ค้างในผลผลิตและสิ่งแวดล้อมทดแทนได้ดังนี้

1. ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี แต่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หรือปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดินโดยการปลูกพืชหมุนเวียนแทน
2. ไม่ใช้สารเคมีในการควบคุมโรคแมลง และศัตรูศัตรูข้าว ทั้งในขั้นตอนการเพาะปลูกและ

การเก็บรักษา แต่ใช้การจัดการสภาพแวดล้อมโดยวิธีผสมผสาน เพื่อรักษาสภาพสมดุลของธรรมชาติที่ไม่เอื้ออำนวยให้เกิด การระบาดของโรคแมลงและสัตว์ศัตรูข้าว หรือการเลือกใช้พันธุ์ข้าวที่มีความต้านทานต่อโรคและแมลงโดยธรรมชาติ เป็นต้น

3. ไม่ใช้สารควบคุมและกำจัดวัชพืชตลอดจนสารเร่งการเจริญเติบโต แต่ให้ใช้การจัดการดินและน้ำให้ถูกต้องเหมาะสมกับความต้องการของ ดันข้าว เพื่อให้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้ดีมีความสมบูรณ์แข็งแรงตามธรรมชาติ

ทั้งนี้ระบบมาตรฐานนาข้าวอินทรีย์มี 3 ระบบคือ นาอินทรีย์ปฐม ซึ่งเป็นระบบการทำนาอินทรีย์ที่ไม่ใส่สารเคมีสังเคราะห์ทุกชนิดและ ใช้ปุ๋ยเคมีในอัตราไม่เกิน 10 กิโลกรัมต่อไร่ เป็นเวลา 1 ปี นาอินทรีย์ปรับ เปลี่ยน เป็นระบบทำนาอินทรีย์ที่ไม่ใส่สารเคมีสังเคราะห์ทุกชนิดเป็นเวลา 1-2 ปี และนาอินทรีย์มาตรฐาน เป็นระบบทำนาอินทรีย์ที่ไม่ใส่สารเคมีสังเคราะห์ทุกชนิดเป็นเวลา 2-3 ปี จึงจะสามารถสมัครขอรับการตรวจสอบเพื่อออกไปรับรองมาตรฐาน ข้าวอินทรีย์ที่จะส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศได้

ปัจจุบันพื้นที่เพาะปลูกข้าวอินทรีย์ของไทยยังมีเพียงประมาณ 20,000 ไร่ โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่ร้อยละ 80 จะอยู่ในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สุรินทร์ ยโสธร อุบลราชธานี อุดรธานี มหาสารคาม ขอนแก่น) และที่เหลืออีกร้อยละ 20 จะอยู่ในแถบภาคเหนือ (พะเยา เชียงราย เชียงใหม่ เพชรบูรณ์) แต่ภาครัฐได้เร่งดำเนินยุทธศาสตร์ข้าวอินทรีย์ปี 2547 – 2551 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการผลิตอาหารและสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย อีกทั้งเป็นการปรับปรุงทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น โดยวางแผนเพิ่มมูลค่าการส่งออกข้าวอินทรีย์ปี 2551 เป็น 1,779 ล้านบาท ด้วยการขยายพื้นที่ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้บริเวณลุ่มน้ำ ลำปำลพลา จังหวัดสุรินทร์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม 20 ตำบล ประมาณ 500,000 ไร่ และส่งเสริมพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในพื้นที่เดิมให้สามารถเพิ่มผลผลิต ข้าวหอมมะลิอินทรีย์จาก 4,478 ดันข้าวสารในปี 2545/2546 เป็น 119,707 ดันข้าวสารในปี 2550/2551 นอกจากนี้จะมีการจัดทำแผนที่และระบบฐานข้อมูลการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ การถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านเพาะปลูก การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ พร้อมทั้งจัดทำระบบการอนุรักษ์ดินและน้ำ รวมถึงการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยการผลิตเกษตรอินทรีย์อื่น ๆ อีกด้วย

ตลาดข้าวอินทรีย์อยู่ที่การส่งออกเป็นสำคัญ

ข้าวอินทรีย์ที่ผลิตได้ส่วนใหญ่ร้อยละ 96 จะส่งไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศโดยเฉพาะ ประเทศแถบยุโรป ส่วนที่เหลือจะวางจำหน่ายภายในประเทศ ราคาข้าวเปลือกอินทรีย์ที่เกษตรกรได้รับ

จะสูงกว่าราคาข้าวเปลือก โดยทั่วไปประมาณร้อยละ 10 แต่ในส่วนที่เป็นข้าวสารบรรจุถุงวางจำหน่ายในประเทศไทย มีราคาสูงกว่าข้าวสารทั่วไปประมาณร้อยละ 20 สำหรับข้าวสารอินทรีย์ที่จำหน่ายในตลาดต่างประเทศจะมีราคาสูงกว่าข้าวสารทั่วไปประมาณร้อยละ 25-30 ทั้งนี้ความต้องการของตลาดขยายตัวประมาณร้อยละ 15-20 ต่อปี

อย่างไรก็ตามถึงแม้ราคาข้าวอินทรีย์ในตลาดส่งออก จะมีระดับสูง แต่ข้าวอินทรีย์ที่จำหน่ายในตลาดต่างประเทศได้ต้อง ผ่านการตรวจสอบเพื่อรับรองมาตรฐานของผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ซึ่งถูกกำหนดโดย FAO/WHO (Codex) เรียกว่า ค่ามาตรฐาน MRL ทำให้เป็นข้อจำกัดในการจำหน่ายของผู้ผลิตไทยและผู้ผลิตรายใหญ่ จะมีความได้เปรียบในการจำหน่ายในตลาดต่างประเทศมากกว่า โดยปัจจุบันข้าวอินทรีย์หรือข้าวปลอดสารของไทยสามารถแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. **ข้าวอินทรีย์ที่ได้รับมาตรฐานสากล** หมายถึง ข้าวอินทรีย์ที่ผลิตตามมาตรฐานสากล (ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีสังเคราะห์ และมีหน่วยงานสากลรับรอง) ซึ่งสามารถจำหน่ายได้ทั้งตลาดต่างประเทศและในประเทศ

2. **ข้าวอินทรีย์ที่ยังไม่ได้รับมาตรฐานสากล** หมายถึง ข้าวอินทรีย์ที่เพาะปลูกถูกต้องตามหลักการผลิต (ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีสังเคราะห์) แต่ยังไม่ได้รับการรับรองหรือไม่ต้องการการรับรองจากหน่วยงานสากล เพราะมีวัตถุประสงค์เพื่อจำหน่ายในท้องถิ่นหรือในประเทศ ซึ่งไม่จำเป็น ต้องมีหน่วยงานสากลรับรอง

3. **ข้าวปลอดภัยสารเคมี / ข้าวปลอดสารเคมี / ข้าวปลอดสาร / ข้าวไร้สารเคมี / ข้าวไร้สาร / ข้าวธรรมชาติ** หมายถึง ข้าวที่ผลิตโดยไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ แต่อาจใช้หรือไม่ใช้ปุ๋ยเคมีก็ได้ และไม่ได้คิดผลตกว่าเป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์ จึงสามารถจำหน่ายได้ทั้งในและต่างประเทศ

ทั้งนี้ผู้ผลิตไทยสามารถขอรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ได้จาก 3 องค์กรดังนี้

1. **สถาบันพืชอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร** เป็นผู้ออกใบรับรองการการผลิตพืชอินทรีย์ในนามหน่วยงานของรัฐบาล

2. **สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.)** เป็นหน่วยงานเอกชนผู้ออกใบรับรองเกษตรอินทรีย์

3. **หน่วยงานตรวจสอบรับรองของต่างประเทศ** เพื่อให้ได้รับการรับรองมาตรฐานสากลสำหรับผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์จากองค์กร IFOAM- International Federation of Organic Agriculture Movement ว่าข้าวดังกล่าวได้รับการผลิตจากพื้นที่ที่ผ่านการตรวจสอบและขึ้นทะเบียนแปลงผลิตทั้งหมดด้วยระบบ GIS และผลผลิตได้รับการตรวจสอบคุณภาพและสารพิษตกค้างในเมล็ดข้าวก่อนการแปรรูปเพื่อจำหน่าย ปัจจุบันมีบริษัทตัวแทนที่สามารถตรวจสอบเพื่อออกใบรับรองสินค้าเกษตรอินทรีย์

ในประเทศไทย คือ บริษัท OMIC จำกัด, บริษัท P&S AGRO CONTROL จำกัด, บริษัท BCS จำกัด และ บริษัท BIOAGRICERT จำกัด

ปัญหาการผลิตและการตลาดข้าวอินทรีย์ของไทย

ถึงแม้ไทยจะเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลกมานานนับสิบปี แต่ข้าวอินทรีย์ของไทยยังมีมูลค่าการผลิตและการตลาดในระดับไม่สูงนัก เมื่อเทียบกับมูลค่าการส่งออกข้าวเคมี ส่วนหนึ่งเป็นเพราะปัญหาที่ไทยต้องเร่งวิจัยและพัฒนาทั้งด้านการผลิต และการตลาด ได้แก่

1. พันธุ์ข้าว ไทยยังไม่มีการพัฒนาพันธุ์ข้าวในระบบเกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะ สำหรับพันธุ์ข้าวที่นิยมใช้ในการผลิตข้าวอินทรีย์ปัจจุบันมีเพียง 2 พันธุ์คือ พันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 และพันธุ์ กข 15 ซึ่งสามารถปลูกได้ดีเฉพาะบางพื้นที่ แต่หากขยายพื้นที่ปลูกไปในพื้นที่อื่น ๆ อาจก่อให้เกิดการระบาดของโรคแมลงศัตรูข้าวได้ง่าย

2. ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และการเกษตรกรรม หลังจากที่เกษตรกรไทยใช้ปุ๋ยเคมีและปัจจัยการเพาะปลูกอื่น ๆ ที่มีสารเคมีเป็นส่วนประกอบมานานนับสิบปี ทำให้สภาพดินและสภาพแวดล้อมเสื่อมลงไป เกษตรกรจึงต้องหันมาใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยรักษาความสมดุลทางธรรมชาติดั้งเดิม เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์และวัสดุธรรมชาติทดแทนปุ๋ยเคมี การเลือกช่วงเวลาปลูกที่เหมาะสม วิธีการปลูก ระยะปลูก และการจัดการน้ำ เป็นต้น เพื่อให้ปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของต้นข้าว ซึ่งจะช่วยเพิ่มผลผลิตข้าวอินทรีย์ รวมถึงการใช้เครื่องมือ/เครื่องจักรกลทดแทนแรงงานในบางกิจกรรมเพื่อลดต้นทุนค่าแรงงาน

3. การป้องกันกำจัดโรคแมลงและสัตว์ศัตรูข้าว เนื่องจากระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ต้องหลีกเลี่ยงการใช้สารป้องกัน กำจัด โรคแมลงและสัตว์ศัตรูข้าว ขณะที่พันธุ์ข้าวคุณภาพดีที่นิยมปลูกในประเทศไทยไม่ต้านทาน โรคแมลงที่สำคัญ นอกจากนี้เทคโนโลยีการใช้สารอินทรีย์จากธรรมชาติในการป้องกันกำจัด โรคแมลงและสัตว์ศัตรูข้าวของไทยยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร

4. การเก็บรักษาผลผลิต ปัจจุบันการสูญเสียผลผลิตข้าวเนื่องจากการทำลาย ของแมลงศัตรูข้าวในโรงเก็บมีประมาณร้อยละ 4-5 จึงต้องมีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีในการเก็บรักษา นอกเหนือจากวิธีการที่ผู้ประกอบการใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ การเก็บในห้องเย็นอุณหภูมิ 18 องศาเซลเซียส การบรรจุหีบห่อโดยใช้ถุงสุญญากาศหรือถุงบรรจุก๊าซคาร์บอน ไดออกไซด์ หรือก๊าซเฉื่อย

5. การผลิตข้าวอินทรีย์มีต้นทุนการผลิตสูงกว่าข้าว GMOs ปัจจุบันทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนมีการผลิตข้าวตัดต่อพันธุกรรม (GMOS) เพื่อการค้า ซึ่งให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าข้าวปกติมาก และขณะนี้ข้าว GMOs ประมาณกว่า 45 สายพันธุ์ที่อยู่ระหว่างการทดลองก่อนจะผลัดกันให้ออกสู่ตลาด ซึ่งจะกลายเป็นคู่แข่งทางด้านราคาสำหรับข้าวไทยในอนาคต

ตลาดมีแนวโน้มดีหากผลผลิตมีคุณภาพแท้จริง

ขณะนี้ความต้องการบริโภคข้าวอินทรีย์ของโลกมีมากกว่ากำลังการผลิต ที่มีอยู่ ระดับราคาจึงอยู่ในเกณฑ์ดี แต่การผลิตข้าวอินทรีย์ของไทยในระยะเริ่มแรกของเกษตรกรควร จะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เนื่องจากในปีเริ่มแรกของการผลิต ข้าวอินทรีย์ ผลผลิตต่อไร่อาจต่ำกว่าการทำนาเคมีทั่วไป ขณะที่ระดับราคาอาจถูกกดดันจากการแข่งขันกับข้าว GMOs ซึ่งมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงกว่ามาก ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงควรสนับสนุนปัจจัยการผลิตอื่น ๆ นอกเหนือไปจากศักยภาพที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว โดยเฉพาะการมีพื้นที่เพาะปลูก ทรัพยากรน้ำ และปัจจัยแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมแก่การทำนา รวมถึงการมีความหลากหลายของพันธุ์ข้าวที่ใช้เพาะปลูก และที่สำคัญคือเกษตรกรไทยมีความคุ้นเคยกับการผลิตข้าว มาหลายศตวรรษ สำหรับในด้านการตลาดรัฐบาลควรเร่งกำหนดมาตรการกำกับดูแล ตรวจสอบคุณภาพและรับรองผลผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อให้ผู้บริโภคมั่นใจ ได้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ที่แท้จริงในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่ม การผลิตจนถึงมือผู้บริโภค ซึ่งจะช่วยให้ตลาดขยายตัวได้อย่างยั่งยืนต่อไป

สภาพทั่วไปของท้องที่ที่ทำการศึกษา

จังหวัดปทุมธานี

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดปทุมธานีตั้งอยู่ในภาคกลางประมาณเส้นรุ้งที่ 14 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 องศาตะวันออก อยู่เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง 2.30 เมตร มีเนื้อที่ประมาณ 1,525.856 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 953,660 ไร่ ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) เป็นระยะทางประมาณ 27.8 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง คือ

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอบางไทร อำเภอบางปะอินและอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอนองแคะ และอำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก และ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม และอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตหนองจอก เขตคลองสามวา เขตสายไหม เขตบางเขน เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร และอำเภอปากเกร็ด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

เขตการปกครอง

จังหวัดปทุมธานีแบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคเป็น 7 อำเภอ คือ อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอกลองหลวง อำเภอธัญบุรี อำเภอหนองเสือ อำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอลำลูกกา และอำเภอสสามโลก การปกครองท้องถิ่นประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) 1 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 13 แห่ง เทศบาล 6 แห่ง

สภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มริมสองฝั่งแม่น้ำโดยมีแม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่านใจกลางจังหวัดในเขตอำเภอเมืองปทุมธานีและอำเภอสสามโลก ทำให้พื้นที่ของจังหวัดปทุมธานีถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ฝั่งตะวันตกของจังหวัดหรือบนฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยาได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอลาดหลุมแก้วกับพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองและอำเภอสสามโลก กับฝั่งตะวันออกของจังหวัด หรือบนฝั่งซ้าย

ของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมืองบางส่วน อำเภอชัยบุรี อำเภอลองหลวง อำเภอหนองเสือ อำเภอลำลูกกา และบางส่วนของอำเภอสสามโคก

โดยปกติระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาในฤดูฝนจะเพิ่มสูงขึ้นเฉลี่ยประมาณ 50 เซนติเมตร ซึ่งทำให้เกิดภาวะ น้ำท่วมในบริเวณพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นบริเวณกว้างและก่อให้เกิดปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ฝั่งขวาของ แม่น้ำเจ้าพระยาสำหรับพื้นที่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยานั้นเนื่องจากประกอบด้วยคลองซอยเป็นคลองชลประทานจำนวนมากสามารถควบคุมจำนวนปริมาณน้ำได้ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับอุทกภัยมีน้อยกว่า

ลักษณะของดิน

พื้นที่จังหวัดส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ดินมีลักษณะเป็นดินเหนียวจัด สภาพดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกรดจัดมี pH ประมาณ 6 - 4 ซึ่งลักษณะของดินภายในจังหวัดสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มดินนาดี มีพื้นที่ประมาณ ร้อยละ 30 กลุ่มดินนาที่มีสภาพเป็นกรดจัด มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 70 เนื่องจากลักษณะดินเป็นดินเหนียวทำให้การระบายน้ำไม่ดี และการไหลบ่าของน้ำบนผิวดินช้า ซึ่งสภาพพื้นที่ดังกล่าวทำให้ไม่เหมาะสมกับการปลูกพืชไร่ และการปลูกข้าวได้ผลผลิตต่ำ ซึ่งต้องมีการปรับปรุง โดยการใช้ปูนขาวหรือปูนมาร์ลควบคุมกับการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อให้การเพาะปลูกได้ผลผลิตดีขึ้น

โครงสร้างประชากร

จังหวัดปทุมธานี มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,226,084 คน แยกเป็นเพศชาย 582,544 คน หญิง 643,570 คน จำนวนครัวเรือน 529,839 ครัวเรือน ซึ่งอำเภอธัญบุรีมีประชากรมากที่สุด จำนวน 344,317 คน รองลงมาคือ อำเภอลองหลวง จำนวน 269,800 คน อำเภอเมือง จำนวน 235,841 คน อำเภอลำลูกกา 220,178 คน อำเภอลาดหลุมแก้ว จำนวน 53,654 คน อำเภอสามโคก จำนวน 53,400 คน และอำเภอหนองเสือ จำนวน 48,894 คน ตามลำดับ

สภาพทางเศรษฐกิจ

2.1 ด้านเกษตรกรรมและปศุสัตว์ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน แต่เนื่องจากอำเภอลำลูกกาอยู่ติดกับกรุงเทพมหานคร ความเจริญในด้านต่าง ๆ แพร่ขยายเข้ามาอย่างรวดเร็ว ราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้น เกิดโรงงานอุตสาหกรรม เกิดอาชีพรับจ้างทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น สภาพถือครองที่ดินปกติก็เช่นทำนาอยู่แล้ว เมื่อราคาที่ดินสูงขึ้นเจ้าของที่ดินมักต้องการขายที่ดิน ซึ่งได้ราคาดีกว่าการให้ชาวนาเช่าเจ้าของที่ดินบางรายก็ขุดหน้าดินขายบางส่วนก็ขุดบ่อเลี้ยงปลา

2.2 ด้านอุตสาหกรรม มีโรงงานขนาดกลาง 38 แห่ง โรงงานขนาดใหญ่ 2 แห่ง

2.3 ด้านพาณิชย์ มีธนาคาร 10 แห่ง คือ ธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงไทย ธนาคารเอเชีย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารศรีนคร ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรแยกตามอาชีพภาคการเกษตร

	ปี พ.ศ.2550	ปี พ.ศ.2552
	73,561	73,611
สาขาอาชีพ	ปี พ.ศ.2550 จำนวน(คน)	ปี พ.ศ.2552 จำนวน(คน)
ทำนา	11,210	11,210
ทำไร่อายุสั้น	1,113	1,002
ทำไร่อายุยาว	682	692
สวนผลไม้	3,039	3,045
สวนผัก	2,468	2,468
ไม้ดอกไม้ประดับ	99	99
เลี้ยงสัตว์	492	500
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อย	11	19
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด	1,126	1,132
รับจ้าง	51,996	52,119
อุตสาหกรรมในครัวเรือน	1,325	1,325
รวม	73,561	73,611

จากตารางที่ 1 พบว่าประชากรแยกตามอาชีพภาคการเกษตรปี พ.ศ.2550 มีจำนวนทั้งสิ้น 73,561 โดยประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 51,996 คน คิดเป็นร้อยละ 70.68 ของประชากรอาชีพภาคการเกษตร รองลงมาคือการทำนา มีจำนวน 11,210 คน คิดเป็นร้อยละ 70.68 ของประชากรอาชีพภาคการเกษตร 15.24 และในปี พ.ศ.2552 มีจำนวนทั้งสิ้น 73,611 คน โดยประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 52,119 คน คิดเป็นร้อยละ 70.80 ของประชากรอาชีพภาคการเกษตร รองลงมาคือการทำนา มีจำนวน 11,210 คน คิดเป็นร้อยละ 15.22 ของประชากรอาชีพภาคการเกษตร

พื้นที่ทำการศึกษ

อำเภอลำลูกกา

อำเภอลำลูกกาตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

- **ทิศเหนือ** ติดต่อกับอำเภอธัญบุรี มีแนวเส้นขนานคลองรังสิตประยูรศักดิ์เป็นเส้นแบ่งเขต
- **ทิศตะวันออก** ติดต่อกับอำเภอองครักษ์ (จังหวัดนครนายก) และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว (จังหวัดฉะเชิงเทรา) มีคลองสิบสี่เป็นเส้นแบ่งเขต
- **ทิศใต้** ติดต่อกับเขตหนองจอก เขตคลองสามวา เขตสายไหม และเขตดอนเมือง (กรุงเทพมหานคร) มีแนวคั่นนาระหว่างจังหวัดปทุมธานีและกรุงเทพมหานคร คลองหกวา คลองสอง แนวรั้วหมู่บ้านการ์เด้นโฮมวิลเลจ แนวรั้วอนุสรณ์สถานแห่งชาติ แนวเส้นตรงผ่านแนวรั้วโรงเรียนมัธยมสังคีตวิทยา กรุงเทพมหานคร แนวรั้วหมู่บ้านวังทอง และแนวรั้วบริษัทดอนเมืองพัฒนาเป็นเส้นแบ่งเขต
- **ทิศตะวันตก** ติดต่อกับอำเภอเมืองปทุมธานี มีคลองเปรมประชากร ถนนลูกครึ่ง และทางรถไฟสายเหนือเป็นเส้นแบ่งเขต

อำเภอลำลูกกาสมัยก่อนเป็นที่ราบลุ่มเต็มไปด้วยป่าพงป่าอ้อ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ทั่วไปสภาพของพื้นที่เป็นที่รกร้างกว้างใหญ่ มีชื่อเรียกว่า "ทุ่งหลวง" ต่อมาในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ประมาณปี พ.ศ. 2433 พระองค์ทรงเห็นว่าทุ่งหลวงกว้างใหญ่ไพศาลมาก ควรให้ประชาชนเข้ามาอยู่เป็นที่พักอาศัยทำมาหากิน ประกอบกับมี พระราชดำริว่า กรุงสยาม คลองเป็นสำคัญ สมควรต้องขุดทุกปี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บริษัทขุดคลองแลคูนาสยาม ดำเนินการขุดคลองหกวา เริ่มจากคลองซอยที่ 2 ไปจนถึงอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นระยะทาง 900 เส้นเศษ และขุดคลองซอยที่เป็นระยะห่างกัน 60 เส้น จำนวน 16 คลอง ผลจากการขุดคลองนี้ทำให้ประชาชนที่อยู่ในถิ่นกันดารต่างอพยพหลั่งไหลเข้ามาอาศัยอยู่และทำการปลูกมากยิ่งขึ้น

สำหรับชื่ออำเภอลำลูกกาี้ตามประวัติบอกว่า แต่เดิมนั้นในท้องที่อำเภอนี้มีลำธารไหลผ่านมาบรรจบเป็นรูปตีนกา และปรากฏว่ามีนกมาอาศัยทำรังอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะที่รวมของลำธารนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยกุ้ง ปลา อาหารของสัตว์น้ำนานาชนิด ประชาชนจึงเรียนบึงนี้ว่า "บึงลำลูกกา" ตั้งแต่นั้น

เป็นต้นมา เมื่อทางราชการได้ตั้งอำเภอขึ้นใกล้กับบึงนี้เมื่อประมาณ พ.ศ. 2447 จึงขนานนามว่า อำเภอลำลูกกา สันนิษฐานว่าเป็นเพราะนิยมใช้คำสั้น ๆ

การปกครองส่วนภูมิภาค

พื้นที่อำเภอลำลูกกาแบ่งเขตการปกครองย่อย เป็น **8 ตำบล (tambon)**

1. คูคต (Khu Khot)	5. บึงทองหลาง (Bueng Thonglang)
2. ลาดสวาย (Lat Sawai)	6. ลำไทร (Lam Sai)
3. บึงคำพร้อย (Bueng Kham Phroi)	7. บึงคอไห (Bueng Kho Hai)
4. ลำลูกกา (Lam Luk Ka)	8. พืชอุดม (Phuet Udom)

การปกครองส่วนท้องถิ่น

อำเภอลำลูกกาประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น 11 แห่ง ได้แก่

- เทศบาลเมืองคูคต ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลคูคต
- เทศบาลเมืองลำสามแก้ว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคูคต (นอกเขตเทศบาลเมืองคูคต) เดิมคือองค์การบริหารส่วนตำบลคูคตซึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2550 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น "องค์การบริหารส่วนตำบลลำสามแก้ว" พร้อมกับยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลเมือง
- เทศบาลตำบลลำไทร ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลลำไทร
- เทศบาลตำบลลำลูกกา ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบึงคำพร้อยและบางส่วนของตำบลลำลูกกา
- องค์การบริหารส่วนตำบลลาดสวาย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลลาดสวายทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลบึงคำพร้อย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบึงคำพร้อย (นอกเขตเทศบาลตำบลลำลูกกา)
- องค์การบริหารส่วนตำบลลำลูกกา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลลำลูกกา (นอกเขตเทศบาลตำบลลำลูกกา)
- องค์การบริหารส่วนตำบลบึงทองหลาง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบึงทองหลางทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลลำไทร ครอบคลุมพื้นที่ตำบลลำไทร (นอกเขตเทศบาลตำบลลำไทร)
- องค์การบริหารส่วนตำบลบึงคอไห ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบึงคอไหทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลพืชอุดม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลพืชอุดมทั้งตำบล